

भारत का राजपत्र

The Gazette of India

भारताचे राजपत्र

असाधारण
EXTRAORDINARY
असाधारण

भाग १२ अनुभाग १
Part XII Section 1

भाग बारा अनुभाग १

प्राधिकार से प्रकाशित

PUBLISHED BY AUTHORITY
प्राधिकाराद्वारे प्रकाशित

सं. १]	नई दिल्ली, 23 जून 1994/2 आषाढ (शक) 1916	[खण्ड ५
No. १]	NEW DELHI, 23rd JUNE 1994/2 ASADHA (SAKA) 1916	[Vol. ५
अंक १]	नवी दिल्ली, २३ जून १९९४/२ आषाढ (शके) १९१६	[खण्ड ५

स्वतंत्र संकलन म्हणून फाईल करण्यासाठी या भागाला वेगळे पृष्ठ क्रमांक दिले आहेत.

विधि और न्याय मंत्रालय

(विधायी विभाग)

नई दिल्ली, दिनांक 23 जून 1994/2 आषाढ (शक) 1916

(१) दि मॅटर्निटी बेनिफिट एक्ट, 1961, (२) दि कॉटल ट्रेसपास एक्ट, 1871, (३) दि पॉवर ऑफ ऑटोर्नी एक्ट, 1882, (४) दि व्हॉलंटरी सरेंडर ऑफ सेलरीज (एक्झाम्प्शन फॉर्म टॅक्सेशन) एक्ट, 1961, (५) दि अनलॉकल आॅक्टिविटीज (प्रिवेण्ट) एक्ट, 1967, (६) दि हिंदू भरेजेस (हॉलिडेशन्स ऑफ प्रोसीडिंग्स) एक्ट, 1960 के मराठी अनुवाद राष्ट्रपती के प्राधिकार से प्रकाशित किये जाते हैं और प्राधिकृत पाठ (केंद्रिय विधि) अधिनियम, 1973 (1973 का 50) की घारा 2 के खंड (क) के अधीन ये मराठी भाषा में उनके प्राधिकृत पाठ सम्बों जाएंगे।

MINISTRY OF LAW AND JUSTICE

(LEGISLATIVE DEPARTMENT)

New Delhi, dated 23rd June 1994/2 Asadha (Saka) 1916

The Translation in Marathi of (1) The Maternity Benefit Act, 1961, (2) The Cattle Trespass Act, 1871, (3) The Power of Attorney Act, 1882, (4) The Voluntary Surrender of Salaries (Exemption from Taxation) Act, 1961, (5) The Unlawful Activities (Prevention) Act, 1967, (6) The Hindu Marriages (Validations of Proceedings) Act 1960, are hereby published under the authority of the President and shall be deemed, to be the authoritative texts thereof in Marathi under clause (a) of section 2 of the Authoritative Texts (Central Laws) Act, 1973 (50 of 1973).

विधि व न्याय मंत्रालय

(विधायी विभाग)

नवी दिल्ली, दिनांक २३ जून १९६४/२ आषाढ (शके) १९९६

(१) दि मॅट्टिनटी बेनिकोट अँकट, १९६१, (२) दि कॅटल ट्रैसपास अँकट, १८७१, (३) दि घाँवर आँफ अँटर्नी अँकट १, ८८२, (४) दि क्लॉलंटरी सरेंडर आँफ सॅलरीज (एकझम्पशन फ्रॉम टॅक्सेशन) अँकट, १९६१, (५) दि अनलॉफल ऑविटहिटोज (प्रिव्हेशन) अँकट, १९६७, (६) दि हिंदू मरेजेस (व्हैलिडेशन आँफ प्रोसीडिंग्स) अँकट, १९६० या अधिनियमांचा मराठी अनुवाद याद्वारे राष्ट्रपतीच्या प्राधिकाराने प्रसिद्ध करण्यात येत थेंन, 'प्राधिकृत पाठ (केंद्रीय विधि) अधिनियम, १९७३' (१९७३ चा अधिनियम क्रमांक ५०), याच्या कलम २, खड (क.) अन्वये हा अनुवाद त्या अधिनियमांचा मराठी भाषेतील प्राधिकृत पाठ आहे असे समजले जाईल.

निर्देशसूची
INDEX

अधिनियमाचे नाव Name of the Act	पृष्ठ क्रमांक Page No.
१. प्रसूतिविषयक लाभ अधिनियम, १९६१ The Maternity Benefit Act, 1961	३
२. गुरे अतिक्रमण अधिनियम, १८७१ The Cattle Trespass Act, 1871	१२
३. मुख्यात्मनामा अधिनियम, १८८२ The Power of Attorney Act, 1882	१६
४. वेतनांचे स्वेच्छापूर्वक प्रत्यरोपण (कराधानातून सूट) अधिनियम, १९६१ The Voluntary Surrender of Salaries (Exemption from Taxation) Act, 1961.	२०
५. वेकायदेशीर कृत्ये (प्रतिबंध) अधिनियम, १९६७ The Unlawful Activities (Prevention) Act, 1967	२१
६. हिंदू विवाह (कार्यवाही विविग्राह्य करणे) अधिनियम, १९६० The Hindu Marriages (Validation of Proceedings) Act, 1960	२९

प्रसूतिविषयक लाभ अधिनियम, १९६१

(१९६१ चा अधिनियम अंक ५३)

[१२ डिसेंबर, १९६१]

स्वियांना प्रसूतिपूर्वी किंवा त्यानंतर विवक्षित कालावधीमध्ये विवक्षित आस्थापनांमध्ये कामावर ठेवण्याबाबत विनियमन करण्यासाठी आणि प्रसूतिविषयक लाभ व अन्य विवक्षित लाभ यांवाबत उपबंध करण्यासाठी अधिनियम.

भारतीय गणराज्याच्या बाराव्या वर्षी संसदेकडून पुढीलप्रमाणे अधिनियमित होवो :—

१. (१) या अधिनियमास 'प्रसूतिविषयक लाभ अधिनियम, १९६१' असे म्हणता येईल. संक्षिप्त नाव, विस्तार व प्रारंभ.

(२) त्याचा विस्तार * * * * संपूर्ण भारतभर आहे.

(३) *[(क). खाणीच्या आणि जेथे घोडेस्वारी, नाडेभोरप्याचा खेळ व अन्य खेळ करून दाखविण्यासाठी व्यक्ती नेमलेल्या आहेत. अशा अन्य कोणत्याही आस्थापनेच्या संबंधात केंद्र शासनाकडून ; आणि]

(ख) राज्याभ्यांत अन्य आस्थापनांच्या संबंधात, राज्य शासनाकडून शासकीय राजपत्रात या बाबतीत अधिसूचित करण्यात येईल अशा 'दिनांकास तो अंमलात येईल.

२. *[(१) तो प्रथमतः:

(क) कारखाना, खाण किंवा मला या स्वरूपाच्या प्रत्येक आस्थापनेला शासनाच्या प्रयुक्ती मालकीच्या अशा कोणत्याही आस्थापनेतसुदा आणि जेथे घोडेस्वारी, नाडेभोरप्याचा खेळ व अन्य खेळ करून दाखविण्यासाठी व्यक्ती नेमलेल्या आहेत. त्या प्रत्येक आस्थापनेला ;

(ख) पूर्वीच्या बारा महिन्याच्या कोणत्याही दिवशी, राज्यातील दुकाने न आस्थापना यांमध्ये त्याच्या संबंधात त्याकाळापुरत्या अंमलात असलेल्या कोणत्याही कायद्याच्या अर्थात्तर्गत दहा किंवा सुधिक व्यक्ती कामावर असतील किंवा होत्या अशा प्रत्येक दुकानाला व आस्थापनेला लागू आहे :]

परंतु, केंद्र शासनाच्या भान्यतेने राज्य शासनाला या अधिनियमाचे सर्व किंवा त्यापैकी कोणतेही उपबंध श्रम्य कोणत्याही औद्योगिक, वाणिज्यिक, शेतकी किंवा अन्य प्रकारच्या आस्थापनेला किंवा आस्थापना वर्गाला लागू करण्याचा आपला उद्देश असलेल्याची किमान दोन महिन्यांची नोटीस देऊन नंतर शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे ते तसे लागू केल्याचे घोषित करता येईल.

(२) *[कलम ५ क आणि ५ ख] 'मध्ये अन्यथा उपबंधित केले असेल त्याव्यतिरिक्त एरच्ही, या अधिनियमात अंतर्भूत असलेली कोणतीही गोष्ट] ज्या कारखान्याला किंवा अन्य आस्थापनेला "कामगार राज्य विमा अधिनियम, १९४८" (१९४८ चा ३४) याचे उपबंध त्या त्या काळी लागू असतील अशा कोणत्याही कारखान्याला किंवा अन्य आस्थापनेला लागू होणार नाही.

३. या अधिनियमात, संदर्भामुळे अन्यथा आवश्यक नसेल तर,—

व्याख्या.

(क) "समुचित शासन" याचा खाण स्वरूपात असलेल्या आस्थापनेच्या [किंवा जेथे घोडेस्वारी, नाडेभोरप्याचा खेळ आणि अन्य खेळ करण्यासाठी व्यक्ती नेमलेल्या आहेत त्या आस्थापनेच्या] संबंधातील अर्थ, केंद्र शासन असा आहे आणि अन्य कोणत्याही आस्थापनेच्या संबंधातील अर्थ, राज्य शासन असा आहे ;

१. १९७० चा अधिनियम, ५१, कलम २ व अनुसूची याद्वारे "जम्मू व काश्मीर-राज्य खेरीज-करून हा मजकूर याळला.

२. १९७३ चा अधिनियम ५२, कलम २ द्वारे मूळ खंड (क) ऐवजी घातले.

(१ मार्च १९७५ रोजी व तेव्हापासून).

३. १ नोव्हेंबर १९६८—पहा : अधिसूचना क्र. एसओ. २९२० दिनांक ५ ऑक्टोबर १९६३, गेंडे आॅफ इंडिया-भाग दोन, विभाग ३ (इंग्रजी) पृष्ठ ३७३५.

४. १९८८ चा अधिनियम ६१, कलम २ द्वारे दाखल केले. (१० जानेवारी १९८९ रोजी व तेव्हापासून).

५. १९७२ चा अधिनियम २१, कलम २ द्वारे "या अधिनियमात अंतर्भूत असलेली कोणतीही गोष्ट" याएवजी घातले.

६. १९७६ अधिनियम ५३, कलम २ द्वारे "कलम ५क" याएवजी घातले (१ मे १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

७. १९७३ चा अधिनियम ५२, कलम ४ द्वारे समाविष्ट केले (१ मार्च १९७५ रोजी व तेव्हापासून).

भाग बारा—१४

(ख) "बालक" यामध्ये मृतजात बालकाचा समावेश आहे;

(ग) "प्रसूति" याचा अर्थ, बालकाला जन्म देणे असा आहे;

(घ) "नियोवता" याचा अर्थ पुढीलप्रमाणे आहे :—

(एक) शासनाच्या नियंत्रणाखाली असलेल्या आस्थापनेच्या संबंधात, कामगारांवर देखरेख व नियंत्रण करण्यासाठी शासनाने नियुक्त केलेली व्यक्ती किंवा प्राधिकरण अथवा जर अशी कोणतीही व्यक्ती किंवा प्रांधिकरण नियुक्त केलेले नसेल तर, विभागप्रमुख;

(दोन) कोणत्याही स्थानिक प्राधिकरणाच्या अख्याराखालील आस्थापनेच्या संबंधात, कामगारांवर देखरेख व नियंत्रण ठेवण्यासाठी अशा प्राधिकरणाने नियुक्त केलेली व्यक्ती अथवा जर अशी कोणतीही व्यक्ती नियुक्त केलेली नसेल तर, त्या स्थानिक प्राधिकरणाचा प्रमुख कार्यकारी अधिकारी;

(तीन) अन्य कोणत्याही बाबतीत ज्या व्यक्तीचे किंवा प्राधिकरणाचे आस्थापनेच्या कारभारावर अंतिम नियंत्रण असेल ती व्यक्ती किंवा प्राधिकरण आणि जेव्हा उक्त कारभार अन्य कोणत्याही व्यक्तीकडे सोपवलेला असेल तेव्हा ती व्यक्ती—भग, तिळा व्यवस्थापक, व्यवस्थापन संचालक किंवा व्यवस्थापन एजंट म्हणून किंवा अन्य कोणत्याही नावाने संबोधले जावो;

[(इ.) "आस्थापना" याचा अर्थ पुढीलप्रमाणे आहे :—

(एक) कारखाना ;

(दोन) खाण ;

(तीन) मळा ;

(चार) ज्या आस्थापनेमध्ये घोडस्वारी, नाडेभारव्याचा खेळ आणि अन्य खेळ करून दाखविण्यासाठी व्यक्ती नेमलेल्या आहेत ती आस्थापना ; [* * *]

[(चार क.) दुकान किंवा आस्थापना ; अंथवा]

(पाच) कलम २ पोटकलम (१) खाली या अधिनियमाचे उपबंध जिला लागू असल्याचे घोषित केलेले झाहे ती आस्थापना ;]

(च) "कारखाना" याचा अर्थ, "कारखाने अधिनियम, १९४८" (१९४८ चा ६३) कलम २, खंड (३.) यामध्ये व्याख्या केल्याप्रमाणे कारखाना असा आहे;

(छ) "निरीक्षक" याचा अर्थ, कलम १४ खाली नियुक्त केलेला निरीक्षक असा आहे;

(ज) "प्रसूतिनियन्त्रक लाभ" याचा अर्थ, कलम ५—पोटकलम (१) मध्ये निर्दिशिलेल्या रकमेचे प्रदान असा आहे;

(झ) "खाण" याचा अर्थ, "खाणी अधिनियम, १९५२" (१९५२ चा ३५) कलम २ खंड (ज) मध्ये व्याख्या केल्याप्रमाणे खाण असा आहे;

(ज) "गर्भपात" याचा अर्थ, गर्भधारणा झालेल्या गर्भाशयातून गरोदरपणाच्या सञ्चिसाव्या आठवड्यापूर्वी किंवा त्या आठवड्याच्या दरम्यान कोणत्याही कालावधीमध्ये गर्भ पडून जाणे असा आहे, पण यात, "भारतीय दंड संहिता" (१८६० चा ४५) याखाली जो गर्भपात घडवून आणणे हे शिक्षापात्र आहे अशा कोणत्याही गर्भपाताचा समावेश नाही;

(द) "मळा" याचा अर्थ, मळे कामगार अधिनियम, १९५१ (१९५१ चा ६१) कलम २, खंड (च) मध्ये व्याख्या केल्याप्रमाणे मळा असा आहे;

(इ) "विहित" याचा अर्थ, या अधिनियमाखाली केलेल्या नियमांद्वारे विहित केलेले असा आहे;

(इ) "राज्य शासन" याचा संघ राज्यक्षेत्राच्या संबंधातील अर्थ, त्याचा प्रशासक असा आहे;

(इ) "वेतन" याचा अर्थ, रोजगार-संविदेच्या व्यक्त किंवा उपलक्षित अटी पूर्ण झाल्यास स्त्रीला पेशाच्या रूपाने दिले जाणारे अथवा प्रदेय होणारे सर्व पारिश्रमिक असा आहे, आणि त्यामध्ये—

(१) एखादी स्त्री त्या त्या काळी ज्याना हक्कदार असेल असे रोख भर्ते (महागाई भत्ता व घरभाडे भत्ता घर्न);

१. १९७३ चा अधिनियम ५२, कलम ४ द्वारे समाविष्ट केले (१ मार्च १९७५ रोजी व तेव्हापासून);

२. १९८८ चा अधिनियम ६१, कलम ३ द्वारे "किंवा" शब्द वगळप्यात आला (१० जानेवारी १९८९ रोजी व तेव्हापासून).

३. वरील अधिनियमाच्या कलम ३ द्वारे घालप्यात आले (१० जानेवारी १९८९ रोजी व तेव्हापासून)

(२) प्रोत्साहन बोनस; आणि

(३) सबलतीच्या दराने पुरवावयाची अज्ञधार्ये व अन्य जिनसा यांचे रोख मूळ्य, यांचा समावेश आहे, पण त्यामध्ये—

(४) प्रोत्साहन बोनसहून अन्य कोणताही बोनस;

(दोन) अतिकालिक कामावड्याची कमाई व द्रव्यदंडाखल कापली जाणारी किंवा भरावी लागणारी कोणतीही रक्कम;

(तीन) त्या त्या काळी अंमलात असलेल्या कोणत्याही कायद्याखाली त्या स्त्रीच्या लाभासाठी पेनशननिधी किंवा भविष्यनिधी यामध्ये नियोक्त्याने केलेले किंवा त्याच्याकडून प्रदेय असलेले कोणतेही अंशदान; आणि

(चार) सेवासमाप्तीनंतर प्रदेय होणारे कोणतेही उपदान, यांचा समावेश नाही;

(५) “स्त्री” याचा अर्थ, कोणत्याही आस्थापनेमध्ये वेतनावर कामाला लावलेली स्त्री असा आहे—पण ते प्रत्यक्षपणे असो वा कोणत्याही यंवणेमार्फत असो.

४. (१) कोणताही नियोक्ता कोणत्याही आस्थापनेमध्ये जाणूनबुजून कोणत्याही स्त्रीला तिची विशिष्ट प्रसूती किंवा गर्भपात झाल्या दिवसापासून पुढील सलग सहा आठवड्यांपर्यंत कामावर ठेऊ शकणार नाही. कालावधीमध्ये स्त्रीयांना

(२) कोणत्याही स्त्रीला तिची प्रसूती किंवा गर्भपात झाल्या दिवसापासून पुढील सलग सहा कामावर ठेऊ शकणार कामावर ठेऊ शकणार काम करता येणार नाही.

(३) कलम ६ च्या उपवंधांना बाध न येता, पोटकलम (४) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या कालावधी-करणास मनाई. मध्ये कोणत्याही गर्भवती स्त्रीने, जे काम काढाडकण्ठाच्या स्वरूपाचे आहे अथवा ज्यामध्ये तासनंतास उमे रहावे लागते अथवा ज्यामुळे तिच्या गरोदरपणात किंवा गर्भाच्या नियमित वाढीमध्ये कोणत्याही प्रकारे अडथळा निर्माण होण्याची शक्यता आहे अथवा ज्यामुळे तिच्या गर्भपात घडण्याची किंवा अन्यथा तिच्या प्रकृतीवर अनिष्ट परिणाम होण्याची शक्यता आहे. त्या कामाच्या बाबतीत विनंती केली असेता तिच्या नियोक्ता तिला असे कोणतेही काम करावयास लावणार नाही.

(४) पोटकलम (३) मध्ये निर्देशित केलेला कालावधी पुढीलप्रमाणे असेल :—

(क) प्रसूतीच्या अपेक्षित दिनांकापूर्वीच्या सहा आठवड्यांच्या कालावधीच्या लगतपूर्वीचा एक महिन्याचा कालावधी;

(ख) त्या उक्त सहा आठवड्यांच्या कालावधीमधील ज्या कालावधीमध्ये गर्भवती स्त्री कलम ६ खाली अनुपस्थिती रजेचा फायदा घेत नाही असा कोणताही कालावधी.

५. [(१) या अधिनियमाच्या उपवंधांच्या अधीनतेने, प्रत्येक स्त्री तिच्या प्रसूतीच्या दिनांक घरून प्रसूतिविषयक प्रसूतीच्या लगतपूर्वीचा तिच्या प्रत्यक्ष अनुपस्थितीचा, कालावधी आणि त्या दिवसानंतरच्या लागोपात्तचा लभाची रक्कम कोणताही कालावधी युबद्दल सरासरी दैनिक वेतनाच्या दराने, प्रसूतिविषयक लभाची रक्कम मिळण्यास मिळण्याचा हक्कदार असेल आणि ती देण्यास तिचा नियोक्ता दायी असेल.] अधिकार.

स्पष्टीकरण.—या पोटकलमाच्या प्रयोजनार्थ, “सरासरी दैनिक वेतन” याचा अर्थ, प्रसूतीनियमित ज्या दिनांकापासून ती स्त्री अनुपस्थित राहील त्याच्या लगतपूर्वीच्या तीन कॅलेंडर महिन्यांच्या कालावधीमध्ये जितके दिवस तिने काम केलेले असेल त्या दिवसांबद्दल तिला प्रदेय असणाऱ्या वेतनाची सरासरी [वेतनाचा किमान दर किमान दर किमान दर अधिनियम, १९४८ (१९४८ चा ११) अन्वये निश्चित किंवा सुधारित करण्यात आला असेल तो किंवा द्वारा ह्याचे यांपैकी जे जास्त असेल ते वेतन असा आहे.]

(२) कोणतीही स्त्री, ज्या नियोक्त्याकडे ती प्रसूतिविषयक लभाची मागणी करील त्याच्या आस्थापनेमध्ये तिने तिच्या प्रसूतीच्या अपेक्षित दिनांकाच्या लगतपूर्वी बारा महिन्यांमध्ये किमान [एंशी दिवस] इतका काळ काम केले असल्याशिवाय प्रसूतिविषयक लभाला हक्कदार होणार नाही :

परंतु, उक्त [एंशी दिवसांचा] अर्हकारी कालावधी, जी स्त्री स्थलांतर करून आसाम राज्यामध्ये आलेली असेल व स्थलांतराच्या वेळी गर्भवती असेल त्या स्त्रीला लागू होणार नाही.

स्पष्टीकरण.—आस्थापनेमध्ये रेलीने जितके दिवस प्रत्यक्षात काम केलेले आहे त्या दिवसांची या पोटकलमाखाली परिणामा करण्याच्या प्रयोजनार्थ, तिच्या प्रसूतीच्या अपेक्षित दिनांकाच्या लगतपूर्वीच्या बारा महिन्यांच्या कालावधीमध्ये [जितक्या दिवसांसाठी तिला अपरिहार्य कामवंदी लागू करण्यात आली असेल अथवा त्या काळापुरत्या अंमलात असलेल्या कोणत्याही कायद्यान्वये वेतनी सुटी म्हणून घोषित केलेल्या सुटीवर असेल ते दिवस हिशेबात घेतले जातील.]

१. १९८८ चा अधिनियम ६१, कलम ४ द्वारे मूळ मजकुराऐवजी घातले (१० जानेवारी १९८९ रोजी व तेव्हापासून).

२. वरील अधिनियमाच्या कलम ४ द्वारे “एक्योसाठ दिवस” या शब्दोल्लेखाऐवजी घातले (१० जानेवारी १९८९ रोजी व तेव्हापासून).

[(३) जितक्या कमाल कालावधीबाबत कोणतीही स्त्री प्रसूतिविषयक लाभांस हक्कदार असेल कालावधी बाबा आठवडे असेल ज्यापैकी तिच्या अपेक्षित प्रसूती दिनांकापूर्वीचा कालावधी सहा आठवड्यांपैका अधिक असणार नाही.]

परंतु, जर या कालावधीमध्ये एखादी स्त्री मृत्यु पावली तर, तिच्या मृत्यूच्या दिवसापर्यंत व तो दिवस धरून जितके दिवस होतील तेवढया दिवसांपुरताच तिला प्रसूतिविषयक लाभ प्रदेश असेल :

[(परंतु आणखी असे की, एखादी स्त्री मुलाला जन्म दिल्यानंतर प्रसूतिकाळातच किंवा ज्यासाठी ती प्रसूतिविषयक लाभास हक्कदार असेल अशा प्रसूतीच्या दिनांकाच्या लगतनंतरच्या कालावधीमध्ये मृत्यु पावली व दोन्ही बाबतीत तिच्या त्यामागे मूळ जिवंत राहिले तर, नियोक्ता त्या संपूर्ण कालावधीबाबत, पण जर उक्त कालावधीमध्ये मूळही मृत्यु पावले तर मग मुलाच्या मृत्यूच्या दिवस धरून त्या दिवसापर्यंतच्या दिवसांपुरताच प्रसूतिविषयक लाभ देण्यास दायी असेल.]

[(विवक्षित प्रकरणी

प्रसूतिविषयक ५क. या अधिनियमाखाली प्रसूतिविषयक लाभ मिळण्यास हक्कदार असलेली प्रत्येक स्त्री, ती ती प्रसूतिविषयक लाभास हक्कदार असेल अशा प्रसूतीच्या दिनांकाच्या लगतनंतरच्या कालावधीमध्ये मृत्यु पावली व दोन्ही बाबतीत तिच्या त्यामागे मूळ जिवंत राहिले तर, नियोक्ता त्या संपूर्ण कालावधीबाबत, पण जर उक्त कालावधीमध्ये मूळही मृत्यु पावले तर मग मुलाच्या मृत्यूच्या दिवस धरून त्या दिवसापर्यंतच्या दिवसांपुरताच प्रसूतिविषयक लाभ देण्यास दायी असेल.]

ठेवणे.]

[(विवक्षित प्रकरणी

प्रसूतिविषयक ५ख. (क) जी स्त्री “कामगार राज्य विमा अधिनियम, १९४८” (१९४८ चा ३४) याचे उपबंध ज्या कारखान्याला किंवा अन्य आस्थापनेमध्ये कामाला असेल त्यांना “कामगार राज्य विमा अधिनियम, लाभाची रक्कम १९४८” (१९४८ चा ३४) लागू होता तरीही, ती त्या अधिनियमाच्या कलम ५० खाली देण्याचे चालू प्रसूतिविषयक लाभ मागण्यास अहं होईपर्यंत तशी हक्कदार असण्याचे चालू राहील.]

ठेवणे.]

(ख) जिचे एखादा महिन्याचे वेतन (अतिकालिक कामावहलचे पारिश्रमिक वगळत त्या अधिनियमाच्या कलम २, खंड (९), उपखंड (ख) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या रकमेहून अधिक असेल; आणि

(ग) जी कलम ५, पोटकलम (२) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या शर्ती पुन्या करते, अशी प्रत्येक स्त्री या अधिनियमाखाली प्रसूतिविषयक लाभ मिळण्यास हक्कदार असेल.]

प्रसूतिविषयक

६. (१) आस्थापनेमध्ये कामाला असणारी व या अधिनियमाच्या उपबंधाखाली प्रसूतिविषयक लाभाच्या लाभाला हक्कदार असणारी कोणतीही स्त्री, आपल्या नियोक्त्याला विनित असेल अशा नमुन्यात लेखी रकमेबाबत नोटीस देऊन तीद्वारे असे निवेदन करू शकेल की, ती या अधिनियमाखाली जो प्रसूतिविषयक लाभ व मागणी नोटीस अन्य कोणतीही रक्कम यांना हक्कदार आहे ते तिला किंवा ती नोटीशीमध्ये नामनिर्देशित करील अशा आणि त्या व्यक्तीला दिले जावे आणि जितक्या कालावधीबाबत तिला प्रसूतिविषयक लाभ मिळेल त्या कालावधीमध्ये रकमेचे प्रदान. ती कोणत्याही आस्थापनेमध्ये काम करणार नाही.

(२) जी स्त्री गर्भवती असेल तिच्या बाबतीत, ती जेव्हापासून कामावर अनुपस्थित राहणार असेल तो दिनांक अशा नोटीशीत नमूद करावा लागेल व असा दिनांक तिच्या प्रसूतीच्या अपेक्षित दिनांकापासून सहा आठवड्यांपैका अगोदरचा नसावा.

(३) ज्या स्त्रीने ती गर्भवती असताना नोटीस दिलेली नसेल अशी कोणतीही स्त्री तिच्या प्रसूतीनंतर शक्य तितक्या लवकर अशी नोटीस देऊ शकेल.

(४) नोटीस मिळाल्यावर, नियोक्ता अशा स्त्रीच्या प्रसूतीच्या दिवसानंतर तिला प्रसूतिविषयक लाभ मिळत असतील त्या कालावधीत तिला आस्थापनेमध्ये अनुपस्थित राहण्यास परवानगी देईल.]

(५) त्या स्त्रीच्या प्रसूतीच्या अपेक्षित दिनांकाच्या लगतपूर्वीच्या कालावधीबाबतची प्रसूतीविषयक लाभाची रक्कम, ती स्त्री गर्भवती आहे याबाबतचा विहित करण्यात येईल असा पुरावा सादर करण्यात आल्यावर नियोक्त्याकडून अगाडे दिली जाईल, आणि नंतरच्या कालावधीबाबत देय असलेली रक्कम त्या स्त्रीने मुलाला जन्म दिला याबाबतचा विहित करण्यात येईल असा पुरावा सादर करण्यात आल्यावर अठेचालीस तसांच्या आंत नियोक्त्याकडून त्या स्त्रीला दिली जाईल.

(६) या कलमाखाली नोटीस दिली नाही म्हणून एखादी स्त्री, जर ती अन्यथा या अधिनियमाखाली प्रसूतिविषयक लाभाला किंवा अन्य कोणत्याही रकमेस हक्कदार असेल तर असा लाभ किंवा रक्कम मिळण्याच्या हक्कपासून वंचित होणार नाही आणि अशा कोणत्याही बाबतीत निरीक्षक स्वतः होऊन किंवा त्या ‘स्त्रीने त्याच्याकडे अर्ज केल्यावर, आदेश काढून त्यामध्ये विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा कालावधीच्या आवाज असा लाभ किंवा रक्कम देण्यास फर्मावू शकेल.

१. १९८८ चा अधिनियम ६१, कलम ४ द्वारे मूळ मंजकुराएवजी घातले (१० जानेवारी १९८९ रोजी व तेव्हापासून).

२. १९७२ चा अधिनियम २१, कलम ३ द्वारे घातले.

३. १९७६ चा अधिनियम ५३, कलम ३ द्वारे घातले (१ मे १९७६ रोजी व तेव्हापासून).

४. १९८८ चा अधिनियम ६१, कलम ५ द्वारे मूळ मंजकुराएवजी घातले (१० जानेवारी १९८९ रोजी व तेव्हापासून.)

७. जर या अधिनियमाखाली प्रसूतिविषयक लाभाला किंवा अन्य कोणत्याही रकमेला हक्कदार स्त्रीचा मृत्यु असलेली एखादी स्त्री असा प्रसूतिविषयक लाभ किंवा रकम मिळण्यापूर्वीच मृत्यु पावली अथवा कलम ५, ज्ञाल्यास प्रसूति-पोटकलम (३) च्या दुसऱ्या परंतुकाखाली प्रसूतिविषयक लाभ देण्यास नियोक्ता दायी असला तर, विषयक लाभाची नियोक्ता असा लाभ किंवा रकम कलम ६ खाली देण्यात आलेल्या नोटिशीमध्ये त्या स्त्रीने नामनिर्देशित रकम देणे. केलेल्या व्यक्तीला आणि असा कोणताही नामनिर्देशिती नसल्यास, तिच्या वैद्य प्रतिनिधीला देईल.

८. मा अधिनियमाखाली प्रसूतिविषयक लाभाला हक्कदार असलेली प्रत्येक स्त्री, जर प्रसूतिपूर्वी वैद्यकीय बोनस देणे, प्रसूतिग्रहात दाखल करण्यासाठी व प्रसूतीनंतरची देखभाल करण्यासाठी नियोक्त्याने विनाशाळ्यक सोय केलेली नसेल तर, आपल्या नियोक्त्याकडून [दोनशे पक्षास रूपये] वैद्यकीय बोनस मिळण्यास हक्कदार असेल.

९. गर्भपाताच्या बाबतीत, विहित करण्यात येईल असा पुरावा सादर केल्यानंतर ती स्त्री तिचा गर्भपाताबद्दल रजा, गर्भपात ज्ञाल्यादिवसापासून सलग सहा आठवड्यांच्या कालावधीपर्यंत प्रसूतिविषयक लाभाच्या दराने वेतनासहित रजा मिळण्यास हक्कदार असेल.

१०. गरोदरपणा, प्रसूती, अकालप्रसूती किंवा गर्भपात यातून उद्भवणाऱ्या आजाराने रुग्णार्दित गरोदरपणा, असलेली स्त्री विहित करण्यात येईल असा पुरावा सादर केल्यावर कलम ६ किंवा, प्रकरणपरत्वे, कलम ९ प्रसूती, अकाल-खाली तिळ अनुज्ञेय असलेल्या अनुपस्थितीच्या कालावधीशिवाय आणखी जास्तीत जास्त एक महिन्याच्या प्रसूती किंवा कालावधीपर्यंत प्रसूतिविषयक लाभाच्या दराने वेतनासहित रजा मिळण्यास हक्कदार असेल.

गर्भपात यांतून
उद्भवणाऱ्या
आजारपणाबद्दल
रजा.

११. मुलाल जन्म दिलेली जी स्त्री अशा प्रसूतीनंतर कामावर परत येईल त्या प्रत्येक स्त्रीला मुलांना तिचे भल पंक्त्रा मंहिन्यांचे होईपर्यंत आपल्या मुलाल पाजण्यासाठी तिच्या रोजाच्या कामाच्या वेळात पाजण्यासाठी तिळा मिळण्याऱ्या विश्रातीच्या मध्यतराशिवाय विहित अवधीच्या आणखी दोन सुट्या देण्यात येतील. कामाच्या वेळातील सुट्या.

१२. (१) जेव्हा एखादी स्त्री या अधिनियमाच्या उपबंधांनुसार कामावर अनुपस्थित राहा, गरोदरपणाऱ्या तेव्हा, नियोक्त्याने अशा अनुपस्थितीच्या काळात किंवा त्या कारणावरून तिळा कार्यमुक्त करणे किंवा निमित्त अनुपस्थित कामावरून काढून टाकणे अथवा तिळा कार्यमुक्तीची किंवा कामावरून काढून टाकण्याची नोटीस अशा अस्थाच्या काळात दिवशी देणे की, जेणेकरून अशा अनुपस्थितीच्या काळातच ती नोटीस संपणारी असेल अथवा तिळ कामावरून काढून नुकसानकारक अशाप्रकारे तिच्या सेवाशर्तपैकी कोणत्याही शर्तीमध्ये बदल करणे हे बेकायदेशीर असेल. टाकणे.

(२) (क) एखाद्या स्त्रीला तिच्या गरोदरपणी कार्यमुक्त केले असेल किंवा कामावरून काढून टाकले असेल त्या बाबतीत, जर तिळा यांप्रमाणे कार्यमुक्त केले नसते किंवा कामावरून काढून टाकले नसते तर तो प्रसूतिविषयक लाभ व कलम ८ मध्ये निर्देशिलेला वैद्यकीय बोनस मिळण्यास हक्कदार ज्ञाली असती असे असल्यास, त्या स्त्रीला कार्यमुक्त केल्यामुळे किंवा कामावरून काढून टाकल्यामुळे परिणामी ती प्रसूतिविषयक लाभ किंवा वैद्यकीय बोनस मिळण्यापासून वंचित होणार नाही:

परंतु, विहित केल्याप्रमाणे कोणत्याही घडघडीत गैरवतंतवणुकीबद्दल तिळा कामावरून काढून टाकले असेल तेव्हा, नियोक्ता लेखी आदेशाद्वारे त्या स्त्रीला तसे कळवून तिळा प्रसूतिविषयक लाभ किंवा वैद्यकीय बोनस किंवा दोन्ही मिळण्यापासून वंचित करू शकेल.

(ख) प्रसूतिविषयक लाभ किंवा वैद्यकीय बोनस किंवा दोन्ही मिळण्यापासून वंचित ज्ञालेल्या अथवा या अधिनियमाच्या उपबंधांनुसार कामावर अनुपस्थित असेल त्या कालावधीत किंवा त्या कारणामुळे कार्यमुक्त करण्यात आलेल्या किंवा कामावरून काढून टाकलेल्या कोणत्याही स्त्रीला, याप्रमाणे वंचित करणारा किंवा कार्यमुक्त करणारा वा कामावरून काढून टाकणारा आदेश तिळा कळविण्यात आल्याच्या दिनांकापासून साठ दिवसांच्या आत, विहित असेल अशा प्राधिकरणाकडे अपील करता येईल, आणि त्या स्त्रीला प्रसूतिविषयक लाभ किंवा वैद्यकीय बोनस किंवा दोन्ही मिळण्यापासून वंचित करावे की करू नये अथवा कार्यमुक्त करावे की करू नये वा कामावरून काढून टाकवे की टाकू नये याबाबत त्या प्राधिकरणाने अपिलान्ती दिलेला निर्णय अंतिम असेल.]

(ग) या पोटकलमात अंतर्भूत असलेल्या कोणत्याही गोष्टीमुळे पोटकलम (१) मध्ये अंतर्भूत असलेल्या उपबंधांना वाध येणार नाही.

१. १९८८ चा अधिनियम ६१, कलम ६ द्वारे "पंचवीस रूपये" याएवजी घातले (१० जानेवारी १९८९ रोजी व तेज्ज्वापासून.)

२. १९८८ चा अधिनियम, ६१, कलम ७ द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१० जानेवारी १९८९ रोजी व तेज्ज्वापासून).

विवक्षित प्रकारणी १३. या अधिनियमाच्या उपबंधाखाली प्रसूतिविषयक लाभाला हक्कदार असणाऱ्या स्त्रीच्या वेतनात कोणतीही नेहमीच्या ठराविक दैनिक वेतनामध्ये—

क्षणात करावयाची नाही. (क) कलम ४, पोटकलम (३) मध्ये अंतभूत असलेल्या उपबंधांच्या आधारे तिळा नेमून दिलेल्या कामाचे स्वरूप, किवा

(ख) कलम ११ च्या उपबंधाखाली मुलाला प्राजण्यासाठी तिळा कामामधून मिळणाऱ्या सुट्या, एवढ्याच कारणास्तव कोणतीही कपूत केली जाणार नाही.

निरीक्षकांची १४. संमुचित शासनाला शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे या अधिनियमाच्या प्रयोजनार्थ नियुक्ती, निरीक्षक म्हणून योग्य वाटतील असे अधिकारी नियुक्त करता येतील व त्यांना या अधिनियमाखालील आपले कार्याधिकार जेथे वापरावे लागतील त्या अधिकारितेच्या स्थानिक सीमा निश्चित करता येतील.

निरीक्षकांचा १५. विहित कारण्यात येतील अशा निर्बंधांच्या किवा शर्तीच्या अधीनतेने, निरीक्षकाला पुढील सर्व शक्ती व कर्तव्ये, किवा त्यांपैकी कोणत्याही शक्ती वापरता येतील, त्या अशा—

(क) शासनाच्या किवा कोणत्याही स्थानिक किवा अन्य लोक प्राधिकरणाच्या सेवेत असलेल्यांपैकी त्याला योग्य वाटतील अशा काही व्यक्ती असल्यास, सहायक म्हणून त्यांना वरोबर घेऊन एखाद्या आस्थापनेमध्ये जेथे स्त्रियांना कामावर लावलेले असेल किवा काम दिले जात असेल अशा कोणत्याही वास्तुमध्ये किवा अशा जागी, या अधिनियमाखाली किवा त्याद्वारे ठेवणे किवा प्रदर्शित करणे आवश्यक असलेल्या कोणत्याही नोंदवहून, अभिलेख व नोटिसा यांची तपासणी करण्यासाठी कोणत्याही वाजवी वेळी प्रवेश करणे आणि ते निरीक्षणासाठी सादर करण्यास कर्मचारी.

(ख) जी व्यक्ती कोणताही वास्तुमध्ये किवा त्या जागी त्याला आढळेल आणि जी त्या आस्थापनेमध्ये कामाला आहे असे समजण्यास त्याला वाजवी कारण असेल अशा कोणत्याही व्यक्तीची तपासणी करणे :

परंतु, कोणत्याही व्यक्तीला गुन्ह्यात गोवण्याकडे कल असलेल्या कोणत्याही प्रश्नाचे उत्तर देण्याबाबत किवा कोणताही पुरावा देण्याबाबत या कलमाखाली तिच्यावर सक्ती केली जाणार नाही;

(ग) या अधिनियमाखाली कामावर लावलेल्या स्त्रियांची नावे व पते, त्यांना देण्यात येणाऱ्या रकमा व त्यांच्याकडून येणारे अर्ज किवा नोटिसा यांबाबतची माहिती देण्यास नियोक्त्याला कर्मचारी ; आणि

(घ) कोणत्याही नोंदवहून व अभिलेख किवा नोटिसा किवा त्यांचे कोणतेही भाग यांच्या नकला घेणे.

निरीक्षक हे १६. या अधिनियमाखाली नियुक्त केलेला प्रत्येक निरीक्षक हा 'भारतीय दंड संहिता' (१८६० लोकसेवक चा ४५) कलम २१ च्या अर्थानुसार लोकसेवक असल्याचे मानण्यात येईल.

असणे.

रकमा देण्याबाबत १७. [(१) (क) या अधिनियमाखालील प्रसूतिविषयक लाभाला किवा अन्य कोणत्याही रकमेला निवेश देण्याची हक्कदार असणाऱ्या कोणत्याही स्त्रीला आणि कलम ७२ खालील प्रदेश असणारी रकम अयोग्य रीत्या निरीक्षकांची शक्ती. रोखून ठेवण्यात आल्याचा दावा करण्याचा कोणत्याही व्यक्तीला.

(ख) या अधिनियमाच्या उपबंधानुसार जिच्या नियोक्त्याने तिळा तिच्या अनुपस्थितीत किवा अनुपस्थितीच्या कारणावरून कामावरून काढून टाकले किवा बडतर्फ केले असेल अशा कोणत्याही स्त्रीला, निरीक्षकाकडे तक्रार करता येईल.

(२) निरीक्षक स्वतः होऊन किवा पोटकलम (१) मध्ये निर्देशिलेली तक्रार मिळाल्यावर चौकशी करता येईल किवा चौकशी करवता येईल.

(क) प्रदान गैरपणे 'रोखून ठेवले आहे, अशी खात्री झाली तर, त्याच्या आवेदानुसार प्रदान करण्यात यावे, असे निवेश देता येतील ;

(ख) या अधिनियमाच्या उपबंधानुसार तिच्या अनुपस्थितीत किवा अनुपस्थितीच्या कारणावरून तिळा कामावरून काढून टाकले आहे. किवा बडतर्फ केले आहे अशी खात्री झाली तर प्रकरणाच्या परिस्थितीनुसार न्याय व उचित असतील असे आदेश देता येतील.]

(३) पोटकलम (२) खालील निरीक्षकांच्या निर्णयामुळे नाराज झालेल्या कोणत्याही व्यक्तीला, असा निर्णय अशा व्यक्तीला कळवला गेला त्या दिनाकापासून तीस दिवसांच्या आत विहित प्राधिकरणाकडे अपोल करता येईल.

१. १९८८ चा अधिनियम ६१, कलम ८ द्वारे मूळ मंजूराएवजी घातले (१० जानेवारी १९८९ रोजी व तेज्हावासून.)

(४) पोटकलम (३) खाली ज्या विहित प्राधिकरणाकडे अपील दाखल केलेले असेल त्याचा किंवा जेव्हा असे कोणतेही अपील दाखल केलेले नसेल तेव्हा निरीक्षकाचा निर्णय अंतिम असेल.

[(५) या कलमाखाली प्रदेश असलेली कोणतीही रक्कम त्या रक्कमेवाबत निरीक्षकाने दिलेल्या प्रमाणपत्रावरून जित्तहाधिकाऱ्याकडून जमीन महसूलाच्या थकवाचीप्रमाणे वसूल करता येण्यासारखी असेल.]

१८. एखादचा स्वीला कलम ६ च्या उपबंधाखाली अनुपस्थित राहण्यास तिच्या नियोक्त्याने प्रसूतिविषयक ला परवानगी दिल्यानंतर अशा अधिकृत अनुपस्थितीच्या कोणत्याही कालावधीमध्ये तिने कोणत्याही आस्थापने-गमावणे, मध्ये काम केले तर, ती अशा कालावधीसंबंधीच्या प्रसूतिविषयक लाभावरील हक्क गमावील.

१९. ज्या आस्थापनेमध्ये स्त्रियांना कामावर लावलेले आहे तिच्या प्रत्येक भाषांमध्ये नियोक्त्याला अधिनियम आणि स्थानिक भाषांमध्ये किंवा भाषांमध्ये या अधिनियमाचे उपबंध व त्याखाली केलेले नियम यांचा गोषवारा त्याखाली केलेले ठळक जागी प्रदर्शित करावा लागेल.

* नियम यांचा गोषवारा प्रदर्शित करणे.

२०. प्रत्येक नियोक्त्याला विहीत करण्यात येईल त्याप्रमाणे तशा नोंदवृहा, अभिलेख व हजेरीपट नोंदवृहा इत्यादी.

२१. (१) कोणत्याही नियोक्त्याने, या अधिनियमानव्ये हक्कदार असलेल्या स्वीला कोणतीही [नियोक्त्याने प्रसूतिविषयक लाभाची रक्कम देण्यात कसूर केली तर, किंवा या अधिनियमाच्या उपबंधानव्ये अशा व्यतिक्रमण, स्वीला तिच्या अनुपस्थितीच्या कालावधीत किंवा त्या कारणावरून कामावरून काढून टाकले किंवा बडतर्फ केल्यावहूल शास्ती केले तर, तो तीन महिन्यांपेक्षा कमी नाही परंतु, एक वर्षांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीच्या कारावासाच्या शिक्षेस आणि दोन हजार रुपयांपेक्षा कमी नाही परंतु, पाच हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल अशा द्रव्यदंडाच्या शिक्षेस पाच असेल :

परंतु, न्यायालयाला, लेखी अभिलिखित करावयाच्या पुरेशा कारणावरून फक्त कारावासाएवजी, त्यापेक्षा कमी मुदतीच्या कारावासाचा किंवा द्रव्यदंडाचा शिक्षादेश देता येईल.

(२) कोणत्याही नियोक्त्याने या अधिनियमाच्या उपबंधाचे किंवा त्याखाली करण्यात आलेल्या नियमाचे व्यतिक्रमण केल्यास, अशा व्यतिक्रमणावहूल या अधिनियमाद्वारे वा अन्य अन्य कोणतीही शास्ती उपबंधित करण्यात आली नसेल तर, तो, एक वर्षांपर्यंत असू शकेल इतक्या कारावासाच्या किंवा पाच हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल इतक्या द्रव्यदंडाच्या किंवा दोन्ही शिक्षांस पाच असेल ;

परंतु, हे व्यतिक्रमण प्रसूतिविषयक लाभाच्या किंवा अन्य कोणत्याही रकमेच्या प्रदानासंबंधातील कोणत्याही उपबंधाचे असेल आणि असा प्रसूतिविषयक लाभ किंवा रक्कम यापूर्वीच वसूल करण्यात आलेली नसेल तर, न्यायालय असा प्रसूतिविषयक लाभ किंवा रक्कम ही जणू काही द्रव्यदंडाचे असल्याप्रमाणे वसूल करील आणि ती त्यास हक्कदार असलेल्या व्यक्तीला प्रदान करील.]

२२. जो कोणी या अधिनियमाला अनुसूल ठेवलेली आपल्या ताव्यातील कोणतीही नोंदवृही निरीक्षकाला अथवा दस्तऐवज निरीक्षकाने भागणी केली असता, हजर करण्यास चकेल अथवा एखाद्या व्यक्तीने निरी-अटकाव क्षकापुढे उपरिस्थित होऊ नये किंवा त्यार्न्याकडून तिची तपासणी केली जाऊ नये म्हणून तिच्यावाबत करण्यावाबत गुप्तता राखील किंवा त्या गोटीस प्रतिबंध करील, तो [एक वर्षांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीच्या शास्ती कारावासाच्या शिक्षेस किंवा पाच हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल इतक्या द्रव्यदंडास किंवा दोन्ही शिक्षांस पाच असेल.]

[२३. (१) कोणत्याही व्याख्या संघ अधिनियम, १९२६ (१९२६ चा १६) [अपराधांची या खालील नोंदणीकृत कोणत्याही अशा ज्यो श्रमिक संघाची अशी स्वी सदस्य आहे, त्या व्यवसाय दखल] संघाच्या कोणत्याही पदाधिकाऱ्याला किंवा सोसायटी नोंदणी अधिनियम, १८६० (१८६० चा २१) या खालील नोंदणीकृत कोणत्याही स्वेच्छा संघटनेला किंवा कोणत्याही निरीक्षकाला, या अधिनियमाखालील केलेल्या कोणत्याही अपराधासंबंधात सक्षम अधिकारिता असलेल्या कोणत्याही न्यायालयात फिराद दाखल करता येईल आणि अशी कोणतीही फिराद अपराध ज्या तारखेस घडल्याचे अभिक्षित करण्यात आले असेल, त्या तारखेसून एका वर्षांच्या समाप्तीनंतर दाखल करण्यात येणार नाही.

(२) महानगर दंडाधिकाऱ्याच्या किंवा प्रथम वर्ग दंडाधिकाऱ्याच्या न्यायालयापेक्षा कनिष्ठ असे कोणतीही न्यायालय या अधिनियमानव्ये कोणत्याही अपराधाची संपरीक्षा करणार नाही.]

१. १९८८ चा अधिनियम ६१, कलम ७ द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१० जानेवारी १९८९ रोजी व तेव्हापासून).

२. १९८८ चा अधिनियम ६१, कलम ९ द्वारे मूळ कलमाएवजी दाखल केले (१० जानेवारी १९८९ रोजी व तेव्हापासून).

३. १९८८ चा अधिनियम ६१, कलम १० द्वारे मूळ मजकुराएवजी घातले (१० जानेवारी १९८९ रोजी व तेव्हापासून).

४. वरील अधिनियमाच्या कलम ११ द्वारे समाविष्ट केले (९ जानेवारी १९८९ रोजी व तेव्हापासून).

सद्भावपूर्वक २४. या अधिनियमास अथवा त्याखाली काढलेला कोणताही नियम किंवा आदेश यांस अनुसूत न केलेल्या कारवाईस जी गोष्ट सद्भावपूर्वक केलेलो किंवा करण्याचे योजलेली असेल अशा कोणत्याही गोष्टीबद्दल कोणत्याही संरक्षण व्यक्तिविरुद्ध कोणताही दावा, खटला किंवा अन्य वैष्ण कार्यवाही होऊ शकणार नाही.

नियम देण्याची केंद्र २५. केंद्र शासन या अधिनियमाच्या उपबंधांच्या अमलवतावरीबाबत त्याला आवश्यक वाटील शासनाची शक्ती. असे नियम राज्य शासनाला देऊ शकेल आणि राज्य शासन असा नियमाचे पालन करील.

आस्थापनांना सूट २६. या अधिनियमात उपबंधित केलेल्या लाभांहून कमी अनुकूल नाहीत असे लाभ प्रदान कर-देण्याची शक्ती. याची तरतुद करणारी एखादी आस्थापना किंवा आस्थापनावरील केलेला लक्षात घेता तसे करणे आवश्यक आहे अशी जर समुचित शासनाची खात्री झाली तर, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे ते, अधिसूचनेमध्ये विनिर्दिष्ट करण्यात येतील अशा काही शर्तींव निर्बंध असल्यास त्यांच्या अधीनतेने, अशा आस्थापनेला किंवा आस्थापनावर्गाला या अधिनियमाचे पर्व किंवा त्यापैकी कोणतेही उपबंध किंवा त्याखाली केलेला कोणताही नियम लागू होण्यापासून सूट देऊ शकेल.

आ अधिनियमाशी २७. (१) अन्य कोणत्याही कायद्यात अथवा कोणताही लवाद निवाडा, करार वा सेवा-संविदा विसंगत असे यांच्या अटीमध्ये मग ते या अधिनियमाच्या प्रारंभापूर्वी केलेले असोत वा नंतर केलेले असोत या अधिकायदे व करार नियमाच्या उपबंधाशी विसंगत असे काहीही अंतर्भूत असले तरी, हे उपबंध परिणामक होतील :

परंतु, जेव्हा अशा कोणत्याही बाबीसंबंधी एखाद्या स्वीला या अधिनियमाखाली ज्या लाभांवर हक्क प्राप्त झाला असता त्याहून जे तिळा अधिक अनुकूल आहेत अशा लाभांना ती असा कोणताही लवाद निवाडा, करार किंवा सेवा-संविदा याखाली किंवा अथवा हक्कदार असेल तर, इतर बाबतीत तिळा या अधिनियमाखाली लाभ मिळत असले तरी, तेवढ्या बाबीपुरती ती अधिक अनुकूल लाभ मिळण्यास हक्कदार असण्याचे चालू राहील.

(२) एखादी स्वीली एखाद्या बाबतीत या अधिनियमाखाली जे अधिकार किंवा सवलती पिळण्यास हक्कदार होऊ शकेल त्यापेक्षा जे तिळा अधिक अनुकूल आहेत असे अधिकार किंवा सवलती आपणास देण्याविषयी आपल्या नियोक्त्याशी करार करण्यास त्या स्वीला या अधिनियमातील कोणतीही गोष्ट प्रतिबंधक आहे असा तिचा अर्थ लावला जाणार नाही.

नियम करण्याची २८. (१) या अधिनियमाची प्रयोजने पार पाडण्यासाठी समुचित शासनाला पूर्वकाशनाच्या शक्ती, शर्तीच्या अधीनतेने व शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे नियम करता येईल.

(२) विशेषत: आणि पूर्वगामी शक्तीच्या व्यापकतेला बांध न येता अशा नियमांमध्ये पुढील गोष्टी-बाबत उपबंध करता येतील :—

(क) नोंदवद्या, अभिलेख व हजेरीपट त्यार करून ते राखणे;

(ख) या अधिनियमाच्या प्रयोजनार्थ निरीक्षकांनी शक्तीचा वापर करणे (आस्थापनाचे निरीक्षण धरून) व करंव्यांचे पालन करणे;

(ग) या अधिनियमाखालील प्रसूतिविषयक लाभ व अन्य लाभ देण्यावाबत या अधिनियमामध्ये उपबंध केलेला नसेल तर ते देण्याच्या पद्धतीविषयी तेवढ्या मर्यादेपर्यंत;

(घ) कलम ६ खालील नोटिशीचा नमूना;

(इ) या अधिनियमाच्या उपबंधाखाली आवश्यक असलेल्या पुराव्याचे स्वरूप;

(च) कलम ११ मध्ये निर्देशिल्याप्रमाणे, मुलांना पाजण्यासाठी कामाच्या वेळात ज्या सुट्या द्याव्याच्या त्यांचा अवधी;

(छ) कलम १२ च्या प्रयोजनार्थ धडधडीत गैरवर्तणूक ठरतील अशी क्रृत्ये;

(ज) कलम १२, पोटकलम (२) खंड (ख) खाली कोणत्या प्राविकरणाकडे अपील होऊ शकेल; कोणत्या नमून्यात व कोणत्या रीतीने असे अपील करता येईल व त्याचा निकाल देण्यासाठी अनुसरावयाची कार्यपद्धती;

(ज्ञ) कलम १७ पोटकलम (१) खाली निरीक्षकांकडे कोणत्या नमून्यात व कोणत्या रीतीने तकारी करता येतील आणि ह्या कलमाच्या पोटकलम (२) खाली चौकशी करण्यासाठी किंवा चौकशी करवण्यासाठी त्यांनी अनुसरावयाची कार्यपद्धती;

(ट) विहित करावयाची किंवा करता येईल अशी अन्य कोणतीही बाब.

(३) या कलमाखाली केंद्र शासताने केलेला प्रत्येक नियम, तो करण्यात आल्यानंतर होईल तितक्या लवकर संसदेच्या प्रत्येक सभागृहासमोर, ते एका सताने [अथवा दोन किंवा अधिक ऋमवर्ती सत्रे मिळान] बनलेल्या अशा एकूण तीस दिवसांच्या कालावधीकरिता सत्रासीन असताना ठेवला जाईल, [आणि पूर्वीकृत सद्वाच्या किंवा क्रमवर्ती सत्रांच्या पाठोपाठचे सत्र संपण्यापूर्वी जर,] त्या नियमात कोणतेही आपरिवर्तन करण्याबाबत दोन्ही सभागृहांचे भर्तैवय झाले अथवा तो नियम करण्यात येऊ नये याबाबत दोन्ही सभागृहांचे भर्तैवय झाले तर, त्यानंतर तो नियम अशा आपरिवर्तित रूपातच परिणामक होईल किंवा, प्रकरणपरत्वे, मुळीच परिणामक होणार नाही; तथापि अशा कोणत्याही आपरिवर्तनामुळे किंवा शून्यीकरणामुळे, तप्पवर्बी त्या नियमाखाली करण्यात आलेल्या कोणत्याही गोष्टीच्या विधिग्राह्यतेला बाघ येणार नाही.

२९. 'मळे कामगार अधिनियम, १९५१' याच्या कलम ३२ मध्ये,—

(क) पोटकलम (१) मध्ये "अर्हतप्राप्त वैद्यक व्यवसायीने प्रमाणित केलेल्या आजाराच्या १९५१ चा बाबतीत" या शब्दपूर्वीचे अक्षर व कंस "(क)" , "रुग्णां भत्ता" या शब्दानंतरचा "आणि" अधिनियम ६९ हा शब्द आणि खड (ख) गाळण्यात येईल;

(ख) पोटकलम (३) मध्ये "किंवा प्रसूती" हे शब्द गाळण्यात येतील.

३०. हा अधिनियम—

(एक) खाणींना लागू झाल्यावर 'खाणी प्रसूतिविषयक लाभ अधिनियम, १९४१' (१९४१ चा ११); निरसन आणि

(दोन) दिल्ली या संघ राज्यक्षेत्रामध्ये असणाऱ्या कारखान्यांना लागू झाल्यावर 'मुंबई प्रसूतिविषयक लाभ अधिनियम, १९२९' (१९२९ चा मुंबई अधिनियम सात) त्या राज्यक्षेत्रात जसा अंमलात असेल तसा तो अधिनियम हे निरसित ठरतील.

१. १९७३ चा अधिनियम ५२, कलम ५ द्वारे विवक्षित मजकुराएवजी हा मजकूर धातला (१ मार्च १९७५ रोजी व तेज्ज्ञापासून).